

# עיונים זביאורים

## ג' גדרים ב"תוספת שבת" (בגברא ובחפצא)

מהפסוק "זכור את יום השבת גו" היינו שהוא דין (בעיקר) בשבת. והא הדין ד"מוסיפין מחול על הקודש" בשבת הוא בשווה ליוהכ"פ ויו"ט. ובלשון הברייתא בגמ' "כל מקום שנאמר שבות מוסיפין מחול על הקודש"<sup>10</sup>.

וא"א לומר שלימוד זה הוא אסמכתא בעלמא מהפסוקי, - כיון שדרשא זו במכילתא נאמרה בין דרשות שונות, והם לא כאסמכתא, אלא שמהם

(9) ר"ה ט, א. יומא פא, ב. תו"כ אמור כג, כו. (10) כ"ה ביומא שם. (וראה דק"ס שם). ובשו"ע אדה"ז סרס"א ס"ד. ובר"ה שם: כל מקום שיש בו שבות מוסיפין בו (אבל בתוד"ה כל נעתק "שנאמר" - כביומא שם. וכ"ה בר"ח ודק"ס שם). בתו"כ שם (ועד"ז ברי"ף ורא"ש (פ"ח ס"ח) יומא שם ובשו"ע אדה"ז ר"ס תרח): כל שביתה שאתה שובת אתה מוסיף לה בין מלפני בין מלאחרי. וראה לקמן הערה 37.

(11) או שי"ל (למעט הפלוגתא עם הש"ס - ראה בפנים ס"ג) שבנוגע ליו"ט ס"ל להמכילתא שלימוד הש"ס הוא אסמכתא בעלמא - וג"ז דוחק גדול, כי עפ"ז צ"ל דהלימוד בש"ס בנוגע לתוספת שבת הובא דרך גררא, כי הוא מדאורייתא (אלא שנלמד מזכור ושמור כו). כו דוחק גדול לומר דלהמכילתא כל הלימוד

א. איתא במכילתא<sup>2</sup> עה"פ<sup>1</sup> "זכור את יום השבת לקדשו" "זכור ושמור" - "זכור" מלפניו "ושמור" מלאחרי. מכאן אמרו מוסיפין מחול על הקודש, משל לזאב שהוא טורף<sup>8</sup> מלפניו ומלאחריו.

ותימא, דמזה נראה שהדין ד"מוסיפין מחול על הקודש" נלמד

(1) פרשתנו כ, ת.

(2) הובא בפרש"י עה"פ (בשינוי סדר). וכ"ה בספרי תצא כב, יב (ומוסיף עוד ענין שבדיבור אחד נאמרו). ירושלמי נדרים פ"ג ה"ב (ומוסיף עוד ב' ענינים). שבעות פ"ג ה"ח (כנ"ל בנדרים. וליתא "זכור ושמור בדיבור אחד"). וראה שמור פכ"ח, ד.

(3) תשא לא, יד.

(4) פינחס כח, ט.

(5) אחרי יח, טו.

(6) תצא כה, ה.

(7) בשמור"ר שם "וכן דבור זכור את יום השבת לקדשו. ואומר וביום השבת שני כבשים בני שנה. דבור ערות אשת אחיך לא תגלה כי ישבו אחים יחדיו. וכולן אמרן בבת אחת".

(8) תצא כב, יא-יב.

(8\*) וכ"ה גם ביל"ש עה"פ. וי"ג "טורד" (ראה מכילתא הוצאת האראוויטץ. וראה שם עוד גירסא "לאב שהי' טרוד").

למדים דינים מן התורה -

[זכור ושמור שניהם בדיבור אחד, למדים מזה <sup>11</sup> ששנים חייבות בקידוש היום דבר תורה (דכל שישנו בשמירה <sup>אוצר החכמה</sup> ישנו בזכירה). "מחלליה מות יומת" - "וביום השבת שני כבשים", שניהם נאמרו בדיבור א', למדים הקרבת תמיד בשבת. "ערות אשת אחיך" <sup>5</sup> - "יבמה יבוא אליה" <sup>6</sup>, שניהם נאמרו בדיבור אחד, למדים יבום. "לא תלבש שעטנו - וגדילים <sup>13467</sup> תעשה לך" <sup>8</sup>, שניהם נאמרו בדיבור אחד. למדים כלאים בציצית <sup>12</sup>. כמו"כ דרשא שלאח"ז (במכילתא) - "תהא זוכרו באחד בשבת שאם יתמנה לך מנה יפה תהא מתקנו לשם שבת" (כדעת שמאי <sup>13</sup>), ולאח"ז (שם) דרשת ר' יצחק "לא תהא מונה כדרך שאחרים מונין אלא תהא מונה לשם שבת", כלומר שזכירת שבת צ"ל (לא רק ביום השבת, אלא) גם כל ימי השבוע, וזה (לדעת הרמב"ן) מ"ע מה"ת <sup>14</sup>] וא"כ דוחק גדול לומר, שהדרשא "זכור מלפניו ושמור מלאחריו כו'" (המובאת בין בדרשות הנ"ל) הוא לאסמכתא בעלמא.

ב. לכאורה אפ"ל, דבאמת ישנה

בש"ס (גם בנוגע ליוהכ"פ) הוא אסמכתא בעלמא. וראה לקמן בפנים. ס"ו.  
 11) שבועות כ, ב.  
 12) ראה מפרשי המכילתא וירושלמי שם - הובאו לקמן בפנים סעיף ח' ובהערה 38.  
 13) ביצה טז, א. הובא בפרש"י פרשתנו שם. וראה בארוכה רמב"ן עה"פ. ובמפרשי רש"י. שו"ע אדה"ז או"ח סי' רמב ס"י.  
 14) ראה רמב"ן עה"פ. שו"ע אדה"ז ס"ס ס"ד. וראה מרכבת המשנה למכילתא.

מחלוקת בין המכילתא לברייתא, ולמכילתא אין <sup>15</sup> להכלל "כל מקום שנאמר שבות מוסיפין מחול על הקודש", ולכך מוכרח לילף מ"זכור את יום השבת". אלא, כיון ש"לאפושי פלוגתא לא מפשינן" <sup>16</sup>, ע"כ אין מסתבר לחדש שהמכילתא מחולק עם הברייתא גבי הדין - אי דין התוספת הוא רק בשבת או גם ביוהכ"פ ויו"ט <sup>17</sup>.

רק שהחילוק ביניהם הוא במשמעות דורשין. והיינו לפי הברייתא הדין דתוספת שבת נלמד מאותו פסוק שממנו נלמד תוספת ביוהכ"פ ויו"ט, ולעומ"ז להמכילתא בתוספת שבת, ישנו חידוש שאינו ביוהכ"פ ויו"ט <sup>18</sup>,

(15) כ"כ במרכבת משנה למכילתא: האי תנא ס"ל כו' ישמעאל פ"ק דשביעית דס"ל מה חריש רשות וכו' וס"ל כו' חייא מדיפתי פ"ק דר"ה דף ט' דמוקי ועניתם את נפשותיכם (שממנו למדין בגמ' שם הדין דתוס' יוהכ"פ שבת ויו"ט) לאוכל ושותה בתשיעי.

(16) ובפרט שבנוגע ליוהכ"פ כו"ע מודי "דתוס' יוהכ"פ מדאורייתא" - שבת קמת, ב. ביצה ל, א (ראה תוד"ה ור"ע ר"ה שם).

(17) אף שבלאה"כ צריך לומר שתרי תנאי אליבא דרבי ישמעאל - דהרי בר"ה שם אי' דרבי ישמעאל נפקא לי' דמוסיפין מחול על הקודש ביוהכ"פ שבת ויו"ט מדתניא ועניתם (הנאמר ביוהכ"פ, והרי גם המכילתא הוא דרבי ישמעאל - מ"מ, דיו לומר שתרי תנאי פליגי (רק) בנוגע למקור הלימוד, אבל לא בנוגע לעצם הדין.

(18) ואין לומר שלהמכילתא ילפינן תוס' ביוהכ"פ ויו"ט (זכור ושמור הנאמר ב) שבת - כמו לר"ע (ר"ה שם) דלדעת התוס' (שם ד"ה ור"ע) ועוד, יליף כולהו (שבת יו"ט ויוהכ"פ) משביעית - כי בשלמא לר"ע שיליף תוס' שביעית מהלשון "תשבות", אפשר לגמור מיני' גם בנוגע לשבת ויוהכ"פ כו' שגם בהם נאמר שביתה. ועוד: שבת ויוהכ"פ כו' חמורים

אופנים<sup>21</sup>:

(א) האדם מצווה שהוא צריך לקבל ע"ע תוספת לשבת, ואז לא יעשה כלל מלאכה. וכשעובר על הציווי ואינו מקבל ע"ע התוספת, הוא מותר במלאכה עד כניסת זמן השבת (בין השמשות).

(ב) אפי' שאין האדם מקבל ע"ע את התוספת לשבת. אעפ"כ חל איסור מלאכת שבת (בזמן התוספת) בעל כרחו. כלומר שהתורה אוסרת לעשות מלאכה זמן (מסוים<sup>22</sup>) לפני שבת<sup>23</sup>,

- הצד השווה שבב' אופנים אלו הוא שבשניהם הוא חיוב גברא, אלא שבזה גופא ישנם ב' האופנים: (א) האיסור על הגברא הוא מצד הקבלה (היינו שהאדם מקבל ע"ע). (ב) האיסור חל אפי' כשאינו מקבל.

אך האופן השלישי הוא:

(ג) ההוספה מחול על הקודש הוא מדיני השבת עצמה, ובסגנון הידוע: ה"חפצא" של שבת מתרחב לפניו

(21) בב' אופנים דלקמן - ראה ס' תוספת שבת סרס"א סקי"ג. ביאור הר"פ פערלא עשה לד (קצט, ג ואילך). וש"נ (ולדעתו רוב הראשונים ס"ל דצריך לקבל ע"ע התוספת). שו"ת חלקת יואב או"ח סי' ל'.

(22) ראה תוד"ה ור"ע ר"ה שם. תוס' ור"ן ביצה ל, א. ועוד. וראה דרכי משה סרס"א. שד"ח כללים מע' תיו כלל נר. ובהמצויין בהערה הבאה.

(23) להעיר דבשו"ע אדה"ז סרס"א קו"א סק"ג מחלק בין סמוך לחשיכה ממש דאף שלא קבלו הרי מקובל ועומד הוא מהר סיני, דביה"ש הוא בכלל התוספת בעל כרחו אף אם הוא יום. משא"כ לפניו תלוי בקבלת האדם.

וחידוש זה מקורו הוא מהפסוק "זכור את יום השבת לקדשו". (משא"כ להברייתא אין חידוש מיוחד<sup>19</sup> בשבת, ולכך זה נלמד מאותו פסוק של יוהכ"פ ויו"ט).

וי"ל שחידוש זה מרומז - בהמשך דברי המכילתא - "משל לזאב שהוא טורף מלפניו ומלאחריו" - דלכאורה אי"מ (כקושית המפרשים<sup>19\*</sup>), בכדי מה מביא להמשל, וה"ה אינו מוסיף הבנה בהענין ד"מוסיפין מחול על הקודש<sup>20</sup>. וכדלקמן:

ג. והביאור בזה: הדין ד"מוסיפין מחול על הקודש", יש לבארה בג'

משיעית שהיא רק בלאו.

משא"כ להמכילתא שילפינן תוספת מזכור ושמור, אינו שייך לכאורה ליוהכ"פ ויו"ט. ועוד: שבת חמורה מהם שהיא בסקילה.

(19) ופליג המכילתא, כהלשון "שבתות מניין". (19\*) ראה זית רענן ליל"ש: לא ידעתי למה משל אותו לזאב. ועוד (נקבצו בתו"ש חט"ו חט"ו מילואים סי"ג).

(20) במנורת המאור לר"י אלנקאווה (פרק ח'): וגרסי' במכילתא זכור ושמור זכור מלפניו ושמור מאחוריו משל למה הדבר דומה, לארי' שהי' בשדה, וכל בני אדם מתפחדין ממנו ונשמרים ממנו מלפניו ומלאחוריו. ומה אם הארי שאינו ממית כו', בני אדם נוהרין מלפניו ומאחוריו, שבת כו' (ועד"ז הוא במדרש הגדול תשא לא, טז. ושם, משל לארי שהוא עורר מלפניו ומאחוריו ומה אם הארי כו'). ומביא (וכן במדה"ג) עוד משלים, למי שהוא שומר את הפרדס כו' אם משמר מבחוץ הרי זה משתמר כו', ויש אומ' מה החרב הזו אין שמירתה אלא כו' אף שבתות ויו"ט אין שמירתן אלא בחול שהוא מוסיף עליהם. רי"א ומה אם הלויים כו' צריכים מגרש כו' חוצה להם כו' ק"ו לשבתות ויו"ט שצריכים מגרש כו'. אבל מובן שהיא גירסא (תוכן וענין ?) אחר. וראה לקמן הערה<sup>24</sup>.

מלפניו ומלאחריו, כך ההוספה מחול על הקודש היא באופן שהשבת עצמה "טורף"<sup>24\*</sup> מלפניו ומלאחריו<sup>25</sup>.

[ו]י"ל שענין זה - שהוא דין בגדרי דין השבת עצמה - מודגש בדרשת המכילתא, דמ"זכור" ו"שמור" נלמד שם מ"ע<sup>26</sup> ומל"ת מדאורייתא בשבת גופא, משא"כ להגמ' דילפינן - מיוהכ"פ, והלימוד (מתחיל ומתענה מבעוד יום כו') הוא מ"ועניתם את נפשותיכם בתשעה", שבוה מודגש שזהו לא זמן של עיצומו של יום<sup>27</sup>]. והא שגדר מיוחד זה בדין התוספת (לדעת המכילתא) הוא דוקא בשבת ולא ב"יוהכ"פ" ו"י"ט, דזהו בהתאם להחילוק הכללי בין קדושת

ולאחריו, - קדושת השבת מתפשטת בזמן שלפניה ושלאחריה, ובמילא האדם אסור אז בעשיית מלאכה<sup>24</sup>.

ד. לפי"ז אתי-שפיר חידוש המכילתא: הדין ד"מוסיפין מחול על הקודש" לשיטת הברייתא (הש"ס), הוא רק ציווי על האדם - "כ"מ שנאמר שבות מוסיפין מחול על הקודש", הרי שזה דין בשביתת האדם, שהוא צריך לשבות ממלאכה גם בחול הסמוך לקודש. ואילו להמכילתא, אזי בשבת דין התוספת הוא בגדר אחר לגמרי, שהשבת גופא מוסיפה ומתפשטת לפניה ולאחריה.

ובזה ניחא שמובא (שם) המשל "משל לזאב שהוא טורף מלפניו ומלאחריו", כשם שהזאב הוא טורף

אוצר החכמה

(24\*) עפ"ז יובן החידוש במשל זה על המשלים הנ"ל הערה 20 (ועד"ז על הגירסא לאב שהי' טרוד - הנ"ל הערה 8\*), כי שם מדגישים הזהירות והחיוב על האדם, בנ"א גזהרין, כהברייתא (וכההתחלה במדרש הגדול שם "שצריך להוסיף מחול על הקודש") וכו'. (25) להעיר מצפע"נ עה"ת פרשתנו עה"פ. אבל מדבריו משמע שמדבר בזמן בין השמשות. משא"כ המבואר בפנים.

(26) וראה גם המשך המכילתא שם: לקדשו בברכה מקדשין על היין כו'.

(27) ומה שגם לפי הפס"ד (רי"ף ורא"ש פ"ח ס"ח) יומא שם. שו"ע אדה"ז שם) כהברייתא, יש קס"ד "יכול) יהא ענוש כרת על התוספות כו" - אולי י"ל, כי פשטות לשון הברייתא "הא כיצד מתחיל ומתענה מבעוד יום" משמע, שהתנה כללו (בנוגע להחיוב) בעיקר היום. אבל לאחר שמעטינן עונש מ"עצם היום הזה", מוכח שהוא גדר וענין בפ"ע.

ולהעיר שבתו"כ (אמור שם) כל הלימוד ד"עצם עצם" (למעט תוס' מעונש ואזהרה כו') הוא בהמשך ללימוד תוס' מוענייתם [משא"כ ביומא שם ע"ב (וראה הה"מ ולח"מ לרמב"ם שם. ב"ח טאו"ח סתר"ד ד"ה "ומ"ש כאילו. ובכ"מ)].

(24) ב' אופנים הראשונים דלעיל יש לומר גם בסגנון אחר: תוספת שבת היא (לא רק מצוה או איסור (מלאכה) על האדם, כ"א גם) גדר קדושה; אלא שבוהגופא יש ב' אופנים: אם צריך לקבל ע"ע הקדושה, או שמאלי' חלה (וראה בהנסמן בהערה 21).

אבל גם לאופן זה י"ל שיש חידוש באופן הג' שבפנים. כי לב' אופנים הנ"ל אינו התפשטות דקדושת שבת, כ"א דין תורה שיש קדושה (אם ע"י קבלת האדם או ממילא) על זמן הסמוך לשבת. משא"כ לאופן הג' שבפנים. וראה לקמן הערה 31. ולהעיר מצפע"נ לרמב"ם הל' שביתת עשור פ"א ה"ו. שו"ת צפע"נ דווינסק ח"ב סוסל"ב.

(\*) כפשטות הלשון בשו"ע (או"ח סרס"א ס"ב. ר"ס תרח) "שצריך להוסיף מחול על הקודש", וכן לשון אדה"ז (סרס"א ס"ד. ועד"ז ר"ס תרח) "מצות עשה מן התורה להוסיף מחול על הקודש באיסור עשיית מלאכה" (וראה מג"א ושו"ע אדה"ז סוסרס"א) - ע"פ הברייתא דיומא (ולהעיר מלשון השו"ע סרס"א ס"ב (וכן אדה"ז שם ס"ה ובסתר"ח ס"ג); רצה לעשותו כולו תוספות כו' (ולא - "קודש כו')).

משא"כ להמכילתא דין התוספת בשבת הו"ע בשבת, ואילו תוספות (יוהכ"פ ו"ו"ט הוא בע"א.

היוצא מזה נפק"מ להלכה<sup>31</sup>: לשיטת הש"ס התוספת שבת הוא רק מ"ע. ז.א. אם האדם עושה מלאכה בזמן התוספת (לאחר שקיבל ע"ע תוספת שבת. או אפי' ללא קבלתו - תלוי בב' סברות הנ"ל) הוא עובר<sup>32</sup> בעשה<sup>32</sup> - המצוה ד"תשבתו" שבתכם" - כ"מ שנאמר שבות מוסיפין כו',

אבל מזה שנפסקה ההלכה בשו"ע אדה"ז כברייתא דיומא ומ"מ הובאה הדיעה שמותר לקדש ולקיים מצות סעודת שבת בזמן התוס' - מוכח, שאי"ז תלוי בפלוגתת הש"ס והמכילתא. ואולי יש לומר, דלפי הנ"ל הערה 24 שבתוס' יש גם גדר קדושה - דין התורה הוא שאפשר להאדם לקבל ע"ע קדושת שבת, או שהתורה הוסיפה בקדושת שבת (ודלא כנ"ל הערה הקודמת). וראה לקו"ש חי"ט ע' 58-9. וש"נ.

32) כן מוכח בפשטות ע"פ הברייתא דיומא, שלמדין מתשבתו שבתכם. וראה רי"פ פערלא שם. וצע"ק מה שבריי"ף ורא"ש שם ובשו"ע אדה"ז ר"ס תרח הביאו בהמשך להברייתא "יכול יהא ענוש כרת על התוספות כו' ת"ל בעצם", ולא הביאו גם "יכול כו' יהא מוזהר על תוספת מלאכה כו'".

ואולי כי לאחר שלמדין שאינו ענוש כרת מהלשון "בעצם היום הזה, (אמור כג, כט-ל) אי"צ לשלול גם אזהרה כי גם בזה נאמר (שם, כח) "לא תעשו בעצם היום הזה" (וראה שו"ע אדה"ז שם ס"ד "אם לא הי' הכתוב מזהיר").  
32\*) וענין בפ"ע - היש ענוש ואזהרה בתוס' שבת וכו'. וראה מכילתא עה"פ (ב, יו"ד). ולהעיר מתו"י יומא פא, א ד"ה חד, ואכ"מ.

(\*) אין הכוונה האם יש בו איסור ל"ת ועונש (שהרי ע"פ ההסברה שבפנים לדעת המכילתא, פשוט שישנו) כ"א (כפירושו בש"ס בכיו"ב) האם מפורשים הם בתורה.

שבת לקדושת (יוהכ"פ ו"ו"ט: שבת מיקדשא וקיימא<sup>28</sup> - קדושה בעצם) ולא הקשורה לעבודת האדם) ע"י החפצא של שבת, ולכך דין התוספת בה הוא ב"חפצא" (ולא תלוי בה"גברא"). משא"כ (יוהכ"פ ו"ו"ט ש"ישראל דקדשינהו לזמני<sup>29</sup>, ובמילא גם תוספת (יוהכ"פ ו"ו"ט, אלא הוא דין הקשור ל"גברא".

ה. והנה החילוק בלימוד הנ"ל בין המכילתא לגמ' הוא נוגע להלכה - ונפק"מ למעשה:

אליבא דהגמ' החיוב להוסיף מחול על הקודש הוא ציווי אחד על האדם - ב"כל מקום שנאמר שבות" - שצריך להוסיף שביתה מחול על הקודש [ומשו"ז הדין דמוסיפין מחול על הקודש ביוהכ"פ שבת ויו"ט מקורו הוא מפסוק אחד היות שזהו אותו הציווי]<sup>30</sup>.

(28) ביצה יז, א.

(29) ברכות מט, א.

(30) כ"ה דעת הרשב"ץ בזהר הרקיע עשין טז (הובא ברי"פ פערלא שם קצת, א ואילך). וגם להאופן דלעיל הערה 24, י"ל שהוא מצוה וקדושה אחת ביוהכ"פ שבת ויו"ט, דכן הוא דין התורה דבכל זמן הסמוך לזמן קדוש נתוספה (אם ע"י קבלת האדם או שהתורה מוסיפה בע"כ) קדושה בזמן זה. וראה צפע"ג שבהערה 24. וראה הערה הבאה.

(31) לכאורה י"ל הנפק"מ בפועל: אם אפשר לקיים מצוות השייכות ליום השבת כקידוש ואכילת שבת (וכיו"ב) בזמן התוס' (ראה גאונים הובאו ברשב"א ברכות (כו, ב), ב"י לטאו"ח סו"ס רסז. ט"ז או"ח סו"ס רצא וסו"ס תרסח. שו"ע אדה"ז סרס"ז ס"ג. ועוד). דלכאורה, לב' אופנים דלעיל שהוא חובת גברא בשביתה מלאכה (כפשטות לשון הש"ס) אינו שייך להמצות דיום השבת [ועד"ז לאופן הנ"ל הערה 24 והערה 30], משא"כ לחידוש המכילתא.

אך א"א לומר כך, דבגמ' מודגש כנ"ל "כ"מ שנאמר שבות", ומזה משמע (א) ההוספה מחול על הקודש מתבטאת בשביתה ממלאכה ולא ב"לקדשו" של זמן התוספת שבת.

(ב) זהו"ע השווה ב"כל מקום", ואילו לפי"ז בשבת הוא בשונה מביוהכ"פ ויו"ט (שבת המצוה הוא רק לקדש ההוספה, וביו"ט כל הענין הוא רק חובת גברא).

(ג) ועיקר: דברי הפוסקים (כולל שו"ע)<sup>35</sup> הם כהברייתא הנ"ל "מ"ע מן התורה להוסיף מחול על הקודש" - ולא כתוב שישנו איסור ולא לעשות מלאכה בזמן התוספת שבת כי הוא קדוש מצ"ע - הרי מוכח להדיא שבגמ' לא אזלינן כהמכילתא, ודין התוספת (כפשטות הלשון בגמ' "שבתות מניין") הוא רק<sup>36</sup> גדר ודין בגברא<sup>37</sup>.

\* \* \*

שם (ד"ה יכול קרוב לסופו). ודלא כמו שהכריחו האחרונים מדבריו (חלקת יואב ורי"פ פערלא שם) דתוס' שבת היא דוקא בקבלה.

(35) רי"ף ורא"ש יומא שם. אדה"ז סרס"א ס"ד ור"ס תרת. וראה ב"י או"ח סרס"א.

(36) להעיר מב' הענינים שמצינו בנוגע תוס' מחול על הקודש בשבת: בשר ודם שאינו יודע לא עתיו כו' הוא מוסיף כו' אבל הקב"ה כו' (בר פ"ג, ט. פרש"י בראשית ב, ב); "ויהי ערב ויהי בקר יום הששי כו', זה שעה יתירה שמוסיפין מחול על הקודש ובה נגמרה מלאכת העולם, (שם ספ"ט. מפסיקתא רבתי פכ"ג. וראה המשך הפסיקתא שם (וב"ר פ"י, ח). מפרשי המדרש והפסיקתא שם).

(37) עפ"ז יומתק מה שבפוסקים ושו"ע אדה"ז (הנ"ל הערה 10) בחרו הגירסא "שאתה שובת אתה מוסיף", ולא כבגמרא לפנינו. אבל להעיר

משא"כ לפי המכילתא ששבת גופא נתפשטת ללפניו ולאחריו, יוצא שישנו איסור מלאכה בזמן התוספת הקשורה עם הלאו "לא תעשה כל מלאכה", כי בזמן התוספת נמשכה ולכך ישנה קדושת השבת עצמה<sup>33</sup>.

ו. עפ"י הנ"ל שלא מפשינן פלוגתא, אפשר לומר שגם להגמ' שבת עצמה טורף מלפניו ומלאחריו כדעת המכילתא, אלא שלהגמ' ישנו לימוד נוסף שישנו מצווה וחיוב על האדם לקבל ע"ע ההוספה מחול על הקודש.

ואף שהוא דוחק לומר כך. כיון ששבת עצמה, מתפשטת בזמנים הסמוכים לה - שבת גופא "טורף" - והוי כחלק מחיובי שבת מהו מוסיף בזה שישנו גם חיוב גברא<sup>33\*</sup>. אעפ"י כ"ל שזהו ע"ד מה שמצינו בשבת גופא, שהיא "מיקדשא וקיימא, ובכ"ז ישנה מצווה "זכור את יום השבת לקדשו" - עד"ז בנדו"ד: הגם שתוספת שבת הוא זמן קדוש מעצמו, מ"צ ישנו ג"כ חיוב על האדם - לקדש זמן<sup>34</sup> -

(33) להעיר שמצינו עד"ז גם ע"י קבלת האדם - ראה קו"א (סרס"א סק"ג) דישנו קבלת עיצומו של יום (ולא תוספת). ואז אסור אף בשבותים (משא"כ בין השמשות, או כשקיבל תוס' שבת, עיי"ש). וראה צפע"נ הל' שביתת עשור שם. וראה לקו"ש שם ע' 58.

(33\*) כי אין לומר שהגמרא בא ללמד שיש מצוה על האדם להוסיף מחול על הקודש - נוסף על הזמן שהשבת טורף מצ"ע ונתקדש בלעדו (ולהעיר מקו"א שבהערה 23), כמו שמוכרח לומר ד"הקודש" כולל גם ביהש"מ - כי כל הכתוב מדבר בהוספה על העיקר, ולא בהוספה על התוספת.

(34) לכאורה י"ל שזוהי כוונת הריטב"א ר"ה

בסגנון אחר: זה המקריב שני כבשים ביום השבת, אין בזה רק קיום העשה דקרבת תמיד - והעשה דוחה הלאו<sup>39\*</sup> (או באופן של "הותרה") - אלא זהו (גם) קשור עם הלאו<sup>40\*</sup>: בנוגע להקרבת התמידים במקדש הלאו לכתחילה לא נאמר [ולכך ב' הפסוקים נאמרו בדיבור אחד] - והעשה הוא תנאי בהלאו<sup>41</sup>.

הכהנים" בסופו.

<sup>39\*</sup> כי מסתבר דזה ששניהם בדבור אחד נאמרו הוא לא רק בנוגע להתחלת הענין מוספי יום השבת, כ"א גם בנוגע לסיום הענין, "על עולת התמיד גו", תמידים דיום השבת (ראה פסחים סו, סע"א שמכאן למדים דתמיד קרב בשבת).

<sup>39\*\*</sup> להעיר מפי' הרמב"ן פרשתנו עה"פ: כי העושה מצות אדוניו כו' ולכן מ"ע גדולה ממל"ת כמו שהאבהה גדולה מהיראה כי המקיים ועושה כו' ולכן אמרו דאתי עשה ודחי ל"ת. וראה אגה"ת רפ"א.

<sup>40</sup> להעיר מביאור הצפע"נ בנוגע להקרבה בבמה ע"פ נביא - ראה בארוכה לקו"ש חי"ד (ע' 70, 74 ואילך), וש"נ. ואולי שייך (גם) להמבואר לקמן סעיף ט'. ואב"מ.

<sup>41</sup> ולכאורה י"ל שזהו החידוש במכילתא על המבואר בש"ס: בנוגע לכלאים בציצית למדין (יבמות ד, א ואילך. וראה פרש"י מנחות מ, רע"א) היתרו מפני שסמכו זל"ז, דבזה י"ל דהלאו קיים ונאמר בפ"ע ובא הכתוב לומר שמצות ציצית דחהו<sup>\*\*</sup>. וכפשטות הלשון והסוגיא בש"ס דלמדין מכלאים בציצית דעשה דוחה ל"ת (ראה רמב"ן שם ד, ב ד"ה הא דקאמרינן). ואפי' לדעת ר"ת (הובא ברמב"ן שם, תוס' מנחות מ, ב ד"ה תכלת. ועוד) הרי"ז הותרה.

ועד"ז י"ל החילוק בין המכילתא והש"ס בנוגע ליבום ותמיד (וראה מרכבת המשנה למכילתא

(\*) ראה מרכבת המשנה למכילתא כאן "ואפשר לומר דאתי למשרי כלאים בציצית לרבנן ריש יבמות דף, ה' ע' שם".  
(\*\*) ראה גם ספרי דבי רב לספרי שם, שמהסמיכות - לא היינו אומרים כן.

ז. הנה, מובן כשיש כו"כ פירושים על אותו פסוק או באותו ענין, אזי ישנה שייכות ביניהם, ובפרט בנדו"ד ששאר הדרשות שבהמכילתא מובאות בהמשך א', לדרשה הנ"ל - גבי דין התוספת בשבת, והוא:

מובא שם בהמכילתא "מחלליה מות יומת וביום השבת שני כבשים שניהם בדיבור אחד נאמרו, ערות אשת אחיך יבמה יבוא עליה שניהם בדיבור אחד, לא תלבש שעטנו וגדילים תעשה לך שניהם נאמרו בדיבור אחד מה שאי אפשר לאדם לומר כן וכו'":

בפירוש דברי המכילתא (בנוגע לענינים ש"בדיבור א' נאמרו") כתבו המפרשים<sup>38</sup>, שהחידוש בזה הוא שהעשה גורם שאין למציאות הלאו ואין כלל מציאות של האיסור. לדוגמא: כשמקריב ב' כבשים ביום השבת אזי מלכתחילה אין כאן חילול שבת, וזהו כתנאי בהלאו<sup>39</sup>, שהוא לא חל כשישנו העשה.

שבסרס"א ס"ד כתב אדה"ז כ"מ שנאמר שבות מוסיפים כו'.

<sup>38</sup> תשובות מהר"ם אל אשקר סי' קב מר"ש ורב האי גאון. ר"ן גאון שבת קלג, א. הליכות עולם הובא בשירי קרבן ירושלמי שביעית שם. וראה יפה מראה לירושלמי נדרים שם. מרכבת המשנה למכילתא. ספרי דבי רב לספרי תצא שם. <sup>39</sup> כ"ה בר"נ גאון ובהליכות עולם שם. אבל בתשובות מהר"ם שם "להודיע שבשעה שהותר זה נאסר זה וללמד שאין זה חילול שבת" (וראה הלשון בשאר מפרשים הנ"ל הערה הקודמת). ולהעיר מפרש"י ברכות (כ, רע"א ד"ה שב ואל תעשה) במת מצוה לכהן "דהתם לאו כבוד הבריות הוא דדחי ל"ת דידה דמעיקרא כשנכתב ל"ת דטומאה לא על מת מצוה נכתב". וראה תורת האדם להרמב"ן ענין הכהנים ד"ה "תורת

תנאי. אך מדוע מוכרח שב' הציווים יאמרו דוקא "בדיבור אחד"<sup>44</sup>, באופן ש"מה שאי אפשר לאדם לומר כן"? אע"כ מוכח, דזה שנאמרו "בדיבור אחד", ר"ל שזהו לא רק שהעשה הוא תנאי בהלאו (שישנו העשה אין למציאות הלאו), אלא יתירה מזו - שהלאו והעשה הם תוכן<sup>45</sup> אחד.

כשם שקדושת השבת הו"ע אחד, שיש בו כמה פרטים (כולל גם בשלילה "מחלליה": שלא לחלל את השבת במקדש), כך גם ע"י הקרבת הכבשים שמקיים בזה (שלילת) מחלליה כו"<sup>45</sup>. ושאינו מקריב הקרבנות בשבת, אזי לא רק שחסר בקיום המ"ע דהקרבת מוספים (ותמידים<sup>46</sup>) בשבת, אלא זהו גדר

ובהמשך לזה מובא במכילתא<sup>41</sup> הדרשה "זכור מלפניו ושמור מלאחריו וכו'" מכאן שמוסיפין כו' משל לזאב כו" - הדין דתוספת שבת הוא לא (רק) דין ב"גברא", אלא זה בדיני השבת גופא, שקדושתה מתפשטת "מלפניו ומלאחריו"<sup>42</sup>.

ח. ובעומק יותר י"ל: זה שמובא הדרשה ד"זכור מלפניו ושמור מלאחריו" בהמשך לדרשא הנ"ל ("שניהם בדיבור א' נאמרו"), בהא גופא מלמד המכילתא עוד בהענין ד"הזאב טורף כו'", ובהקדים: דלכאורה פירוש הנ"ל בנוגע לענינים שבדיבור אחד נאמרו. אי"מ קצת. כי בכדי לידע לימוד הנ"ל. שהעשה הוא תנאי בהלת, היה מהני שיהו הציווים בסמיכות זל"ז<sup>43</sup> כבכל

(43) וגם ע"פ המבואר לעיל הערה 41 - הרי אפשר ללמוד זה מאיזה לימוד שייאמר אצל הלאו (ראה פי' שו"ת החוות יאיר (סי' צה) בפרש"י ברכות שם).

(44) לפי ה"פ מראה לירושלמי נדרים (פ"ג ה"ב) ש"נאמרו בדיבור אחד" מלמד דלא תימא דאישתרי לגמרי, במחללי' מות יומת - דגם כהן המקריב בשבת חייב בחילול שבת בחולין, וערות אשת אחיך - הפוגע ביבמתו לשם נוי כו' נשאר הלאו דאשת אח כו'. אבל בפשטות זה שנאמרו בדיבור אחד מלמד היתר (כמ"ש רוב המפרשים). (45) ועד"ז י"ל בענין הא' שם "זכור ושמור", שזה שלמדין ש"כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה" כנ"ל, הוא כי "בדיבור אחד" מלמד ששניהם ענין אחד.

(45\*) להעיר משמור"ר הנ"ל הערה 7.

(46) להעיר ממחול' דקדושת שבת מוסיפה בקדושת קרבן תמיד שלו (זבחים צא, רע"א), ש"ל שכן הוא גם לאידך גיסא. ולהעיר מהזכרת שבת בתפלת שחרית דשבת דכנגד תמיד תקנוה.

(\*) וכ"ה במרכבת המשנה למכילתא. אלא שמפרש הפרטים באופן אחר קצת.

כאן. ולהעיר מהאמונות והדעות להרס"ג (מאמר ג' פ"ט "הרביעית"). ובצפ"ע"נ הל' שבת פ"ב ה"ב: לא ר"ל אם דחי' או הותרה רק לגבי חולה (שיש ב"ס) אין (כל ענין השבת).

וצע"ק בר"נ גאון שם, שמפרש באופן הנ"ל כל הדין דעשה דוחה ל"ת דיבמות שם.

וידוע השקו"ט במפרשים בכל הנ"ל. ואכ"מ.

(41\*) ראה גם משכיל לדוד בפרש"י פרשתנו עה"פ. ספרי דבי רב לספרי תצא שם.

(42) ע"פ הנ"ל אולי י"ל שגם ב' הדרשות שלאח"ז "תהא זוכרו מאחד בשבת כו' מתקנו לשם שבת, תהא מונה לשם שבת" - הם בהמשך להסברא הנ"ל, שהוא מצד התפשטות דקדושת שבת בכל ימי השבוע (ולא רק חיוב גברא לחודא).

ולהעיר מערכי הכינויים (לבעל סה"ד) ע' זאב, שמביא מש"כ בזית רענן בפ"י משל לזאב שבמכילתא (ויל"ש) הנ"ל - "משל אותו לזאב אפשר כי שבת חוטף ניצוצי קדושה שנבלעו בימות החול כו'" - ומוסיף: וזה הענין כי מיום ד' נקרא קודם שבת שיבא וימשוך עד ג' לאחר השבת ומה"ט מבדיליו על כוס עד יום ג'.

מעל"ע דשבת, אך לא לתוספת שבת (שזהו גדר אחר), אך לאופן הב' תוספת שבת גדרו שהוא חלק מקדושת השבת (ואותו הקדושה ממש דיום השבת) - א"כ גם תוספת שבת נכלל בהנקודה א' של המעל"ע דשבת<sup>49</sup>.

וג"ז מרומז בהמשל דזאב שטורף מלפניו ומלאחריו: דהחידוש בזה הוא, דלא רק שהזאב טורף מלפניו ומלאחריו (ולא שאחרים טורפים בו) - ובענינו (שבת): ההוספה נפעלת ע"י השבת גופא, אלא אכילת הזאב הוא באופן של "טורף ואוכל"<sup>50</sup> - מלפניו ומלאחריו, עד"ז בשבת: גדר הקדושה דשבת היא גם בהתוספת "מלפניו ומלאחריו, וכנ"ל.

הצ"צ<sup>51</sup> מקשר זה ה"משל לזאב שהוא טורף מלפניו ומלאחריו" (מהמכילתא הנ"ל) בנוגע לתוספת שבת, עם הפסוק<sup>52</sup> "בנימין זאב יטרף". והגמ'<sup>53</sup> אומרת שפסוק זה מרמז עך המזבח

ב"מחלליה" - חילול שבת (וכך הוא גם בשאר הענינים)<sup>47</sup>.

ט. ועפ"ז י"ל, שבסמיכות הדרשות מראה המכילתא שעד"ז הוא בהענין דשבת "טורף מלפניו ומלאחריו": ואין הפקט שבשבת (א) ישנם ב' דינים נפרדים - קדושת יום השבת גופא, ו"טורף", התפשטות הקדושה מלפניו ומלאחריו - אלא (ב) שזה אותו הקדושה - קדושת השבת, דהגדר של קדושת שבת היא בהקדושה מעל"ע (כ"ד שעות) שביום השבת, ביחד עם הקדושה שלפניו ולאחריו.

[וי"ל הנפק"מ בב' האופנים: א) אי יוצא בקיום מצות דשבת. - בתוספתו (קידוש היום וכו')<sup>48</sup>. ב) א"נ ששבת הוא נקודה א"<sup>48</sup> (ולא שכל רגע הו"ע בעצמו, ונ"מ קטן שהגדיל (ב' שערות) באמצע שבת, ואכ"מ) - מסתבר לומר, שלאופן הא' יוצא, שדי"ז הוא רק בנוגע לעצם

(49) וי"ל דנפק"מ קודם שנאמר הציווי "מחללי" מות יומת" (שממנו למדין במכילתא תשא עה"פ, שלא יהו ישראל אומרין הואיל וחללנו מקצתה נחלל את כולה), דאז גם אם חללו רק תוס' שבת הרי"ז בגדר ד"חללנו מקצתה" - ראה בהמובא במפענח צפונות שם. לקו"ש שם.

(50) תענית ה, א.

(51) אוה"ת פרשתנו ע' תתקכו ואילך. תתקלב ואילך. וראה גם צפע"נ עה"ת ויגש ע' קסה. ויחי ע' קצא.

(52) ויחי מט, כו.

(53) זבחים נג, ב ואילך. ושם (נד, א): רב מתרגם באחסנתי יתבני מדבחא, לוי מתרגם באחסנתי יתבני מקדשא מקום מקודש לדמים. ובתיב"ע ויחי שם: ובאחסנתי יתבני בית מיקדשא. (וראה ת"א ות"י שם). וי"ל לפי דגם תוכן ענין המקדש הוא "בית לה' מוכן להיות מקריבים בו

וראה זבחים שם: אטו שבת לתפלת מוספין אהני לתפלת מנחה לא אהני.

(47) להעיר מפקו"נ שדוחה שבת להדיעה (יומא פה, ב. ר"נ במכילתא תשא לא, יג טז) שלמדין ממש"נ (תשא שם, טז) "ושמרו בני ישראל את השבת" [וראה אוה"ח שם, יג: עוד ירמוז באומרו את שבתותי לתת טעם למה אני אומר לך שתחלל שבת על החולה אין זה קרוי חילול אדרב זה קרוי שמירת שבת]. אלא ששם נאמר "חלל עליו שבת אחת כדי כו". משא"כ להמבואר בפנים. וראה לקו"ש חכ"ז ע' 137 ואילך.

(48) ראה הערה 31.

(48\*) ראה מפענח צפונות פ"ג ס"י. וש"נ. אבל שם דבשבת כל רגע הוי מציאות בפ"ע. וראה לקו"ש ח"ח (ע' 50 ואילך) בפ"י המכילתא שבהערה הבאה.

רש"י<sup>60</sup> "המזבח מקדש, אפי' דבר פסול שעלה למזבח קדשו המזבח ליעשות לחמוי' ואין מורידין אותו".

ז.א. "אם עלה לא ירד" הוא לא דין וחיוב במעשה ההקטרה, דכיון שהעלה (על המזבח), חל החיוב ד"לא ירד", או יתירה מזו שחל חיוב להקטירו על המזבח.

ולא רק שהמזבח מקדש רק בפרט השלילה, שאסור להשתמש עמו<sup>62</sup>, אלא יתירה מזו, הוא דין במזבח, שהמזבח מקדש בקדושתו ("חוטף") גם דבר שמצ"ע אינו בשייכות להמזבח, וכיון שנתקדש בקדושת המזבח, ממילא "לא ירד" ויקריבוהו על המזבח.

יא. אלא שזה אינו מספיק, משום ש(א) סו"ס הדין הנ"ל דווקא אם עלה (לא ירד) אבל זה לא דומה ממש להמדובר לעיל שזה נעשה מעצמו.

(ב) לא רואים בהמזבח הענין של טורף מלפניו ומלאחריו.

(ג) ועיקר: הענין שאפי' דבר פסול נהיה קדוש אם עלה למזבח זהו לא רק במזבח החיצון שהוא הושווה ל"זאב טורף". אלא ג"כ במזבח פנימי (ובכל כלי שרת)<sup>63</sup> ואדרבה שם הוא ביתר שאת "מזבח הפנימי מקדש פסולין בין ראויין

59) לשון רש"י זבחים שם ד"ה מקדש מזבח ולדעת ר"ג ש"כל הראוי למזבח (לא רק לאישים כדעת ר"י שם) אם עלה לא ירד", וכן לדעת ריה"ג שם - הרי כך הדין למדין מהכתוב (תצוה כט, לו) "כל הנוגע במזבח יקדש".

60) זבחים שם, (במשנה).

61) בגמ' שם (ע"ב) איתא "לחמו של מזבח" רק לגבי אימורי ק"ק שהעלו לפני זריקת דמן. וכ"ה

(שהוא בחלקו של הטורף (=זאב)), והוא שמקרי המזבח זאב<sup>54</sup> הוא כהמדרש<sup>55</sup> "מה הזאב הזה חוטף כך-היה המזבח חוטף את הקרבנות".

כל הענינים נראים ומשתקפים גם בנגלה דתורה. ועפ"י הנ"ל י"ל שהחידוש בתוספת שבת. שלזה המכילתא מרמו בהמשל לזאב שטורף מלפניו ומלאחריו. כך אפ"ל עד"ז במזבח: כשם ששבת טורף מלפניו ומלאחריו - מהזמן של חול, שמצ"ע הוא לא קדוש (כיום השבת), עד"ז בנוגע להמזבח ש"חוטף את הקרבנות", ואף קרבן פסול - "אם עלה לא ירד"<sup>56</sup>.

וי"ל, ע"ד שבת שהענין ד"הזאב שהוא טורף מלפניו ומלאחריו" (תוספת שבת) הוא גדר ודין בשבת גופא (וכנ"ל בארוכה) - כך גם בהדמיון של "מזבח חוטף" ל"זאב הזה חוטף". שהדין ד"אם עלה לא ירד" הוא דין בהמזבח גופא, וכפי שהגמ'<sup>57</sup> ילפי מהפסוק<sup>58</sup> "היא העולה על מוקדה) על המזבח" - "מקדש המזבח", "ללמדך דטעמא שלא ירד משום קדושת מזבח הוא"<sup>59</sup>, וכל'

הקרבנות" (רמב"ם ריש הל' בית הבחירה). וראה לקמן הערה 64.

54) זח"א רמז, ב. ובערכי הכינויים שם (ועד"ז בצפע"ג פ' ויגש ופ' ויחי שם) מציון: ובסוף סוכה לוקוס פרש"י זאב.

55) ב"ר פצ"ט, ג.

56) זבחים פג, א ואילך. תו"כ צו ו, ב.

57) זבחים שם ע"ב (לדעת ר"י).

58) צו ו, ב.

\* וראה בכהנ"ל לקו"ש חט"ו ע' 447, ע' 547 ואילך.

של עבודת המזבח, לאחר תמיד של בין הערביים. עד"ז בעבודת תרומת הדשן<sup>69</sup> שאין ענינו בגמר עבודת היום, אלא עם התחלת עבודת היום<sup>70</sup> - לפניו.

ועפי"ז י"ל שדמיון המזבח לזאב הטורף מגלה שהקטר חלבים ואברים לאחריו - כל הלילה, ותרומת הדשן לפניו - הוא גדר במזבח, משבח טורף מלפניו ומלאחריו, והיינו שלימות ענין המזבח [-הקרבת הקרבנות במשך היום] הוא כשזה שייך עם העבודה שלפניו ושלאחריו במשך הלילה, וע"ד כמ"ש המפרשים<sup>71</sup> "חייבין להשאיר מן האברים והחלבים להקטיר בלילה לכבוד המקום כדי שלא יהא בטל המזבח לא ביום ולא בלילה"<sup>72</sup>.

(עפ"י לקו"ש חט"ז עמ' 231)

לו בין שאינן ראויין לו אבל מזבח החיצון אינו מקדש אלא פסולין הראויין לו".

יב. ויש לומר שענין זה יש לקשרו עם הפסוק הנאמר בבנימין - "בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל", ומבואר ע"ז במדרש (בהמשך להנ"ל "מה הזאב הזה חוטף כך היה המזבח חוטף את הקרבנות") "בבקר יאכל עד את הכבש אחד תעשה בבוקר ולערב יחלק שלל ואת הכבש השני תעשה בין הערביים"<sup>64</sup>:

זמן עבודת הקרבנות במקדש הוא רק ביום, כמש"נ<sup>65</sup> מ"ביום צוותו"<sup>66</sup>, אך הקטר חלבים ואברים מצותן כל הלילה<sup>67</sup> - לאחריו של "עליה השלם"<sup>68</sup>,

ברמב"ם (ראה הל' פסולי המוקדשין פ"ג ה"ג. הי"ב). ואכ"מ.

62) ראה לשון רש"י תצוה שם: שעלה עליו קדשו המזבח להכשירו שלא ירד.

63) רמב"ם הל' פסוהמ"ק שם הי"ח. וש"נ.

64) בת"א ותיב"ע ותי" נכללת הקרבת שני תמידים ב"בקר יאכל עד". "ולערב יחלק שלל" ת"א "יהון מפלגין מותר חולקהון משאר קודשיא". ובתיב"ע מוסיף "ואכלין דבר חולקי". ולהעיר, שגם בנוגע להתמידים תרגמו "יהון מקרבין כהניא קרבניא" (ת"א, ועד"ז בתיב"ע ותי"\*) ולא שהמזבח חוטף. וראה צפע"נ ויחי שם.

ולהעיר מאוה"ת שם, דמפרש בת"א שהענין דזאב יטרף הוא משל על השראת השכינה, ולא על אכילת המזבח שאוכל את הקרבנות, ש"הרי ע"ז נאמר אח"כ בבוקר יאכל עד דת"א על הקרבת התמידין כו".

65) מגילה כ, ב. תו"כ צו ז, לח. רמב"ם הל' מעשה הקרבנות רפ"ד.

66) צו שם.

(\*) וראה (בהשינויים בין תיב"ע (תי"י) ותי"א) לקו"ש שם (ע' 457) ובהערה 78 שם.

67) משנה מגילה שם. תו"כ שם ו, ב.

68) יומא לג, א. וש"נ.

69) משנה יומא כ, א.

70) ראה יומא כז, ב (וש"נ). תוד"ה איכא שם.

תוד"ה אביי שם לג, א.

71) בכור שור לצו ו, ב. ובק"א לתו"כ שם:

ופירוש הפסוק היא העולה כו' שאע"פ שכל הקרבנות קרבין ביום העולה תהי' על המזבח כל הלילה כו' כדי שיהי' כל הלילה על המזבח.

72) וע"ד שמצינו קייץ המזבח גם בנוגע ליום

(שבועות יב, א